

Renata Dulian
Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej
Kraków

75 lat Gościa Niedzielnego¹

Pierwszy numer „Gościa Niedzielnego” ukazał się 9 września 1923. Zaprezentowano go już w czasie obrad Śląskiego Zjazdu katolickiego, który odbywał się w Królewskiej Hucie i we wszystkich Kościołach parafialnych polskiego Górnego Śląska. Podtytuł czasopisma brzmiał „Tygodnik dla ludu katolickiego Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego”. W winiecie umieszczono motto z encykliki Piusa XI „Pokój Chrystusowy w Królestwie Chrystusowym” Obok znajdował się wizerunek jednego z drewnianych śląskich kościołów.

Pismo miało objętość 8 stron i format 24 x 32 cm. Redaktorem był dr Teodor Kubina, proboszcz Kościoła mariackiego w Katowicach, wybitny działacz plebiscytowy, naukowiec i publicysta. Wydawcą była Spółka Wydawnicza Karola Miarki w Mikołowie. Od początku „Gość Niedzielny” łączył materiały religijne i refleksje moralno-społeczne z informacjami z życia administracji apostolskiej Górnego Śląska. Redakcja odwoływała się też stale do tradycyjnych wartości kultury regionu, do śląskiego obyczaju, pobożności, stąd na przykład przypomnienie czytelnikom poematu ks. Norberta Bończyka „Stary Kościół miechowski”.

Problemom życia kościoła na Górnym Śląsku pismo poświęcało wiele uwagi. W rubryce „Z życia naszych parafii” rejestrowano ważniejsze wydarzenia : budowy i poświęcenia nowych Kościołów, pielgrzymki, jubileusze i ważniejsze dokonania parafialne. Nie zabrakło artykułów o wybitnych

¹ na podstawie książki *75 lat Gościa Niedzielnego* Katowiec: Kuria Metropolitalna, 1998.

i zasłużonych Ślązakach, o osiągnięciach naukowych, zasługach religijnych i państwowych śląskiego ludu. Gościa Niedzielnego rozprowadzano nie tylko w kraju, ale i wśród Polaków z części Górnego Śląska, pozostającej w rękach niemieckich. 1 grudnia 1923 administrator apostolski A. Hlond zaprezentował Piusowi IX „Gościa Niedzielnego” podczas audiencji. W tym czasie zmieniono wydawcę „Gościa Niedzielnego” została nią spółka wydawnicza „Księgarnia i Drukarnia Katolicka”, która wydawała Gościa Niedzielnego aż do II wojny światowej. Nastąpiła również zmiana na stanowisku redaktora naczelnego, od 37 numeru redakcję przejął ks. Józef Gawlina. Ksiądz T. Kubina zajął się pracą duszpasterską w parafii mariackiej, a 14 grudnia 1925 otrzymał nominację na pierwszego biskupa diecezji częstochowskiej. Ksiądz Józef Gawlina niedługo prowadził redakcję „Gościa Niedzielnego” w 1926 roku przeniósł się do Warszawy, gdzie przystąpił do organizowania Katolickiego Biura Prasowego. 12 grudnia 1926 roku przejął to stanowisko ks. Alojzy Siemenik i pozostał na tym stanowisku aż do września 1939 roku. Ks. Alojzy Siemenik postanowił zmienić charakter „Gościa Niedzielnego” oraz przekształcić całe wydawnictwo w nowoczesne, dynamiczne, przedsiębiorstwo. Wprowadził nowe formy dziennikarskie, chcąc urozmaicić pismo i przyciągnąć czytelników. Część duchowieństwa przyzwyczajona do czasopism katolickich przyjęła niechętnie część z tych zmian. 10 października 1929 roku 43 księży wystąpiło z rezolucją protestującą przeciwko artykułom politycznym w „Gościu Niedzielnym” twierdząc, że szkodzą one powadze duchowieństwa i przeszkadzają pracy duszpasterskiej zamiast jej pomagać”. Krytykowano również bardzo popularne gawędy Stacha Kropiciela - dowcipne, pisane gwara, bardzo popularne, argumentując to, że cechuje je styl zbyt swobodny i niepasujący do pisma kościelnego. 2 września 1930 roku ordynariuszem diecezji katowickiej został Stanisław Adamski, który widział potrzebę redagowania pisma pod kątem środowisk robotniczych i ludzi z podstawowym wykształceniem, zachęcał również redakcję do poszukiwania bardziej atrakcyjnej szaty graficznej. W 1930 roku podjęto decyzję druku strony tytułowej

techniką rotograwiury w Zakładach Graficznych św. Wojciecha w Poznaniu (od 12 czerwca 1927 do 16 marca 1930 druk tzw. dodatku ilustracyjnego odbywał się w drukarni w Krakowie). Początek lat trzydziestych to okres stabilizacji finansowej pisma i stopniowego zwiększania nakładu. Od 1927 roku „Gość” zaczął przynosić dochód, przyczyniła się do tego wielka aktywność księży, którzy z ambony zachęcali do prenumeraty pisma. Większość numerów rozchodziła się w prenumeracie pocztowej. Nakład wzrósł z 20 tys. egz. w 1927 do 43 tys. w 1930 roku. Wzrost ten nie trwał długo, już w 1931 roku zaczął spadać, w 1932 roku zmniejszył się do 35 tys. egz. i obniżał się nadal, aby osiągnąć liczbę 29 tys. w 1935 roku. Powodem był kryzys gospodarczy, wzrastające bezrobocie, gwałtowne zubożenie całego społeczeństwa, zmniejszyły się wpływy z prenumeraty i ogłoszeń. W latach trzydziestych stał się „Gość Niedzielny” magazynem, zróżnicowanym tematycznie, nastawionym na wielorakie potrzeby czytelników. Wychowywał, kształtował postawy religijne, moralne. Ponadto przynosił porady praktyczne, także bawił, dostarczając rozrywki i humoru.

Pismo uzupełniały „Mały Gość Niedzielny”, „Dom i Szkoła”, „Młodzież Katolicka”. Z tych dwóch ostatnich dodatków powstał w 1935 roku „Front Katolicki”. Jako pismo „Akcji Katolickie” początkowo był redagowany przez ks. Bolesława Kominka. W 1935 roku pojawił się poradnik „Dla gospodarzy i gospodyń”, a w 1939 dodatek dla kobiet. Regularnie były poruszane na łamach „Gościa Niedzielnego” problemy wynikające z zagrożenia alkoholizmem. Propagowaniem trzeźwości wśród śląskich rodzin zajmował się specjalny dodatek „Apostoł Trzeźwości”, w którym poruszano zagadnienia pracy duszpasterskiej wśród rodzin dotkniętych alkoholizmem. Przypominając tradycje ruchu trzeźwościowego na Górnym Śląsku, wskazywano na aktywność bractw kościelnych w Piekarach i ruchów wyrosłych po Zjeździe Księża Abstynentów Śląskich w 1908 roku w Tarnowskich Górach.

Ostatni numer „Gościa Niedzielnego” ukazał się 3 września 1939 roku. Pierwszy powojenny numer ukazał się 11 lutego 1945 jako jedna z pierwszych polskich gazet

wydawanych wówczas na Górnym Śląsku. Pismo powracało do swych czytelników w nowej, znacznie skromniejszej szacie, w objętości czterech stron, z podtytułem *Tygodnik dla rodzin katolickich*, zwiększono objętość do 8 stron. Początkowo pismo było redagowane przez kolegium redakcyjne, a od numeru 24 z 22 lipca 1945 redaktorem naczelnym został Klemens Kosyrczyk, współpracownik pisma w latach 1937 - 1939, zastąpił on ks. Alojzego Siemienika, który został dyrektorem wydawnictwa diecezjalnego. Przydział papieru otrzymany przez Kurię z Wydziału Propagandy Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach pozwalał na druk 75 tys. egz. Bp. Adamski rozpoczął starania o zwiększenie przydziałów, ponieważ pragnął, aby pismo swym zasięgiem objęło administrację apostołską w Opolu i Wrocławiu. Ks. Kosyrzykowi pomagał w pracy niewielki zespół, szczególną rolę odrywała pani Irena Świda - polonista, sekretarz redakcji, adiustatorka i autorka tekstów, które podpisywała pseudonimem *Ires*. Pochodziła z Kresów Wschodnich, po wojnie zamieszkała w Gliwicach. Redagowała „Małego Gościa”, robiła korektę „Naszej Drogi” i „Gościa Niedzielnego”. Tłumaczyła z języka francuskiego piosenki religijne ojca A. Duvala, wiele pieśni napisała sama. Zmarła 4 marca 1991 roku. Pismo starało się przynosić obszerny serwis informacyjny, obok rubryki „Przegląd Katolicki” pojawił się zestaw informacji świeckich, „Na fali wydarzeń”, „W wirze wydarzeń”. Informator życia diecezjalnego starano się uzupełnić wiadomościami ze Śląska Opolskiego i Dolnego Śląska. W 1946 roku sprzedawano już na tych terenach 20 tys. egzemplarzy pisma. Stach Kropiciel pisał felietony jędrną gwarą, należała ona do ulubionych pozycji czytelników. Znikły jednak z czasem zupełnie w miarę jak cenzura zaczęła je coraz surowiej oceniać, wiele publikacji miało za zadanie edukację historyczną. W 1948 roku pismo zaczęło zmieniać swój charakter zaczęły pojawiać się teksty trudniejsze, pisane przez znanych publicystów ks. Jana Piwowarczyka czy Pawła Jasienicę. W tym czasie zaczęły się liczne ingerencje cenzury i które spowodowały, że publikowano teksty ściśle religijne oraz skromny serwis z życia Kościoła, w tym trudnym okresie dla

redakcji „Gościa Niedzielnego” redagował zespół w składzie ks. Klemens Kosyrczyk, ks. Józef Gawor, ks. Jerzy Stroba. Przewodniczącym kolegium i faktycznym redaktorem był ks. Józef Gawor. Nakład pisma utrzymywał się, aż do listopada 1952 roku na poziomie 100 egzemplarzy. Dużym utrudnieniem były ograniczenia narzucone przez kolportaż. Przedsiębiorstwo „Ruch” wycofało pismo z prenumeraty zbiorowej, która stanowiła podstawę kolportażu Gościa i całej prasy religijnej w Polsce. Większość nakładu była abonowana przez parafię, nowe rozporządzenie skutecznie zdeorganizowało pracę redakcji na szereg miesięcy, doprowadzając wydawnictwa kościelne do skraju bankructwa. Lata pięćdziesiąte przyniosły zaostrzenie sytuacji między Państwem a Kościołem. Na losy Gościa Niedzielnego miało wpływ aresztowanie biskupów katowickich. 4 listopada 1952 roku w Katowicach został aresztowany bp Henryk Bednorz, 7 listopada biskupowi Adamskiemu wręczono dekret Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym. Biskupowi zakazano pobytu w diecezji przez okres pięciu lat. Bp S. Adamski tego samego dnia opuścił Katowice i udał się na wygnanie, które miało trwać cztery lata. Podobny los spotkał obu biskupów pomocniczych Herberta Bednorza i Juliusza Bieńka. 11 listopada 1952 ukazał się ostatni numer „Gościa Niedzielnego”, ponieważ 14 listopada zapadła decyzja w trakcie rozmów episkopatu Polski z władzami „zawieszenia” wydawania „Gościa Niedzielnego”, przestał również istnieć dotychczasowy zespół. Pomimo licznych przeszkód związanych z wydawaniem pisma w latach 1945 - 1952 „Gość” nie stracił wielkiego kredytu zaufania, jakim obdarzali go czytelnicy. Wznowiono wydawanie „Gościa Niedzielnego” w 1953 roku. Pismo zmieniło zdecydowanie swój charakter, pojawiło się w nim szereg artykułów politycznych, wychwalających stalinowską rzeczywistość oraz odwołujących się do ideologii tzw. katolicyzmu postępowego, wymyślonej w gronie działaczy PAX-u oraz w departamencie wyznaniowym UB. 11 lutego 1954 roku została podpisana umowa między Spółką Wydawniczą PAX a Kurią Diecezjalną Stalinogrodzką. Określała ona, że na okres

pięciu lat wydawcą pisma będzie PAX. Uwolnienie biskupów katowickich 5 listopada 1956 roku oznaczało jednocześnie koniec epoki paksowskiej w dziejach „Gościa Niedzielnego”. 12 listopada Bolesław Piasecki - lider PAX-u osobiście zdecydował, aby pismo zostało zwrócone diecezji. Wcześniej o tej sprawie rozmawiał z prymasem Polski. Wówczas biskup S. Adamski mianował tymczasowy Komitet Redakcyjny w składzie ks. Józef Gawor, ks. Klemens Kosyrzyk, ks. Franciszek Blachnicki, Irena Świda. Podjęli się oni wydawania pisma w warunkach w warunkach względnego liberalizmu, starając się nawiązać do najlepszych tradycji „Gościa”, wzbogacając go o dodatek, dotyczący problemów alkoholizmu pt. „Niepokalana Zwycięza”. Animatorem i redaktorem tego pisma był Franciszek Blachnicki. Zespół pracowników i współpracowników, który skryształizował się na przełomie lat 50 i 60, uzupełniony jedynie przez ks. Andrzeja Sapińskiego, redagował „Gościa Niedzielnego” do 1974 roku, kiedy nastąpiła zmiana na stanowisku redaktora naczelnego. W latach 1957- 1960 nakład pisma wynosił 120 tys. Został on ustalony w wyniku interwencji w sierpniu 1957 roku bpa Juliusza Bieńka u min. Adama Sztachelskiego, szefa Urzędu ds. Wyznań. Nie udało się jednak zwiększyć jego objętości z 8 do 16 stron. Nieoczekiwanie 21 sierpnia 1960 roku Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk zawiadomił redakcję, że na skutek ograniczeń w produkcji papieru nakład „Gościa” musi zostać zmniejszony do 100 tys. egzemplarzy. Następnie ograniczono nakład do 80 tys., tym razem władze nie chciały wydać formalnej decyzji. 26 lutego 1961 roku ks. J. Gawor został wezwany do katowickiej delegatury Głównego Urzędu Kontroli Prasy (czyli cenzury), gdzie został poinformowany, że nakład „Gościa Niedzielnego” został zmniejszony. Następnie 17 marca 1963 roku na podstawie Zarządzenia Ministra Kultury uzasadniającego swą decyzję tradycyjnie już trudnościami na rynku papierniczym, zmniejszono objętość „Gościa”. Pismo ukazywało się na przemian w objętości 4 i 8 stron. Od 1962 roku „Ruch” wycofał się ze sprzedaży komisowej tzn. prowadzonej przez sieć parafialną. Zażądał rozprawienia pisma przez własne kioski.

To skomplikowało sprawę, ponieważ kolportaż parafialny był doskonale zorganizowany. Odesłanie ich do kiosków groziło załamaniem dystrybucji „Gościa Niedzielnego”, a co za tym idzie zagrożenie materialnej egzystencji pisma. Kolejnym utrudnieniem było usunięcie go z katowickiej drukarni. Od 10 kwietnia 1960 roku jako drukarnię zastępczą narzucono Częstochowskie Zakłady Graficzne, utrudniało to bieżące redagowanie pisma. Konieczna była obecność przedstawiciela redakcji w Częstochowie, bardzo wydłużył się także cykl produkcyjny każdego numeru. Materiały trzeba było składać z trzytygodniowym wyprzedzeniem. W takich warunkach trudno było podjąć jakąkolwiek próbę redagowania pisma z uwzględnieniem aktualnych wydarzeń. Jednak czynnikiem bardzo dezorganizującym pracę była działalność cenzury. Cenzura ingerowała w tekst pieśni kościelnych, wyrzucono pieśń *Z tej biednej ziemi*, ponieważ cenzor wyjaśniał, że czas biedy w Polsce się skończył. Redagowanie pisma było niezwykle trudne. W redakcyjnym archiwum zachował się zbiór dokumentujący kilka tysięcy ingerencji cenzorskich. Również ks. J. Gawor był często wzywany do wojewódzkiej delegatury Urzędu ds. Wyznań i sugerowano, aby „Gość” nie pisał na tematy niewygodne dla władz. W latach 60 J. Gawor praktycznie sam redagował „Gościa”. Publikacje jego pod różnymi pseudonimami np. Maurycy Orka, Adam Olszyna stanowiły główne pozycje numeru. 17 czerwca 1966 bp. S. Adamski powołał do kolegium, oprócz pracujących w redakcji ks. J. Gawora i ks. A. Sapińskiego, także ks. Czesława Dominika, ks. Zygmunta Podlejskiego, ks. Stanisława Szymeckiego i ks. Stanisława Tkocza. 1 grudnia 1973 ks. J. Gawor został powiadomiony, że za trzy miesiące przekaże kierownictwo redakcji ks. Stanisławowi Tkoczowi. W końcu 1973 r. odszedł z redakcji do pracy duszpasterskiej ks. A. Sapiński, pozostali członkowie redakcji opuścili ją w pierwszym kwartale 1974 roku. Ks. Stanisław Tkocz poszerzył zespół konsultantów, który na cyklicznych spotkaniach miał oceniać i proponować nowe zadania.

Konsultantem ds. liturgii został mianowany ks. Damian Zimoń, ds. teologii ks. Stanisław Bista, ks. Benedykt Woźnica, ds. ekumenii ks. Norbert Niemiec, ds. Pisma Świętego ks. Stanisław Pisarek, ds. informacji ks. Alfred Włoka, ds. katechetyki ks. Janusz Zimniak i ds. historii Józef Bańka. Praca zespołu przyniosła wiele interesujących artykułów i była ważnym czynnikiem opiniotwórczym, zwłaszcza w kwestiach teologicznych. Wkrótce po raz pierwszy na etatach redaktorskich zostały zatrudnione osoby świeckie Lidia Kalkusińska, Czesław Ryszka. Nawiązano również kontakty z KUL-em, stąd szereg osób przez wiele lat pisało do „Gościa”. W 1981 roku zmieniła się sytuacja na rynku czytelnicy. Zaczęły się odradzać inne tytuły prasy katolickiej, nie spowodowało to żadnych komplikacji dla „Gościa Niedzielnego”. Zwiększyła się liczba reportaży, relacji z wydarzeń, krótkich informacji. Tematyka społeczna zajmowała coraz więcej miejsca. Na przełomie lat 80 i 81 redaktor graficzny pisma zaczął porządkować szatę graficzną. Od 1 stycznia 1981 kurii biskupiej w Katowicach zwrócone zostały pomieszczenia, zabrane jej przed laty przez władze i przekazane wydziałowi Zdrowia. Dzięki temu redakcja „Gościa” mogła otrzymać dodatkowo 4 pokoje. Od 1 kwietnia 1981 roku została przywrócona także prenumerata pocztowa i „Gość” mógł się ukazywać w nowym, większym formacie A-3, oznaczało to zwiększenie objętości 1/4 zwiększenie nakładu do 200 tys. egz. 13 grudnia 1981 roku w wyniku wprowadzenia stanu wojennego „Gość” Niedzielnny jak większość prasy katolickiej został zawieszony. Ostatni numer pisma przygotowywany na Boże Narodzenie 1981 roku został zawieszony. W lutym 1982 roku w Urzędzie ds. Wyznań zapadła decyzja wznowieniu wydawania tytułów „zawieszonych” w grudniu 1981 roku. W marcu 1982 roku ukazał się pierwszy numer „Gościa Niedzielnego”. W latach 80 współpracowało z „Gościem Niedzielnym” wielu wybitnym publicystów nie związanych z prasą katolicką. Wyrazem uznania było przyznanie ks. Stanisławowi Tkoczowi w 1985 roku jednej z głównych nagród Dziennikarzy Niezależnych, przez Zarząd Oddziału Warszawskiego

działającego nieformalnie Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich. Okres lat osiemdziesiątych ukształtował nową redakcję. Oprócz wymienionych wcześniej pracowali w „Gościu” Zdzisław Woźniak, (1982 - 1988 - sekretarz redakcji), (Franciszek Szpor 1988 - 1990 - sekretarz redakcji), Bogdan Widera (sekretarz redakcji - od października 1990 roku do lutego 1970) oraz Barbara Gruszka - Zych, Barbatra Poremba - Wolniakowa, Alicja Wysocka, Renata Zwoźniakowa, Andrzej Babuchowski i Paweł Wieczorek. Stworzono archiwum redakcji, które prowadzą Janina Dłużyńska i Małgorzata Ścigaj. Przez cały ten okres pracowała również Melania Kasińska, sprzątaczką zatrudnioną w „Gościu” od 1958 do 1990 roku. 28 lipca 1982 roku udało się reaktywować „Małego Gościa Niedzielnego” jako osobne pismo. Dekada lat 80 pozwoliła redakcji na ukształtowanie pisma jako tygodnika formacyjno-informacyjnego, przeznaczonego dla czytelnika ze średnim wykształceniem, przeważnie mieszkańca miasta.

Na początku roku 1990 podjęto ryzyko zaciągnięcia kredytu w wysokości 350 mln. złoty. Suma na owe czasy była ogromna, ale pozwoliła uniknąć negatywnych skutków ogromnej podwyżki cen papieru. W kwietniu powołano spółkę kolporterską *Redag*, która objęła swym zasięgiem najpierw diecezję katowicka, a potem 3100 parafii w Polsce. Spółka zatrudnia 88 osób i rozprowadza 153 tys. egzemplarzy „Gościa Niedzielnego” i inne czasopisma. Na początku 1991 roku sprawność działania spółki *Redag* pozwoliła zwiększyć nakład do 140 tys. egzemplarzy. W tym samym czasie udało się spłacić zaciągnięty kredyt, natomiast zyski, za zgodą wydawcy biskupa katowickiego można było przeznaczyć na rozwój redakcji, powiększenie objętości „Gościa Niedzielnego” oraz całkowite przejście na kolor „Małego Gościa Niedzielnego”. Zakupiono urządzenia do fotoskładu, maszyny do pisania w redakcji zastąpiono komputerami. W roku 1991 redakcja otrzymała od diecezji katowickiej nieodpłatne nowoczesne pomieszczenia w segmencie drukarni „D” Drukarni diecezjalnej. Pomieszczenia wyposażono w nowoczesne meble oraz infrastrukturę telekomunikacyjną, umożliwiającą połączenia

modemowe z różnymi instytucjami, zwłaszcza z drukarnią Druk-Press w Krakowie, gdzie drukowany jest „Gość Niedzielny” obecnie także z wszystkimi dodatkami diecezjalnymi. Redakcja „Gościa Niedzielnego” postanowiła po reorganizacji struktury administracyjnej Kościoła w Polsce w 1992 drukować wydania regionalne dla tych diecezji, które własnych pism nie posiadały. Zaczęto pomysł realizować w 1992 roku.

Najpierw obok ogólnopolskiej wersji powstała wersja macierzystej diecezji katowickiej. W tym samym roku pojawiły się wersje: opolska, bielsko-żywiecka, gliwicka, kielecka. W następnych latach dołączyły: krakowska, sandomierska, tarnowska, wrocławska. Redakcja przejęła ponadto dwa pisma diecezjalne koszalińskie „Wierzę” oraz warszawski „Przegląd Katolicki”. które ukazują się jako dodatki do „Gościa Niedzielnego”.